

Od zuba vremena do vremena zuba. Likovni paroksizmi Gorana Četkovića

Novi ciklus slika Gorana Četkovića (Kolašin, 1975) „Zub vremena” prirodno i logično se nastavlja i nasleđuje prethodni „Glasovi tišine”. Posle bdenja nad bezdanom tame i tišine, iz kojeg nije zazivao reči već slike, umetnik se upitao šta je sa onim što preostaje posle svega, da li mu preti samo zub vremena? Naglasak je ovde i sada više na zubu nego na vremenu, na stravi, grozi i gnozi, jer Četković je na svoj, likovni način, filosof i pesnik. Reč je o jednom od najdarovitijih predstavnika uslovno rečeno novog crnogorskog fantastičnog slikarstva, priznatog i prepoznatog u zemlji i svetu, umetnosti po kojoj su Crnogorci bez premca. Duh dinarskog čoveka preširok je i predubok da bi se smestio u realističko, svakodnevno, utilitarno ili inimitističko, traži epsko, mitsko, duhovno široko, iracionalno, vizionarsko i ekstatično. Zato je Četkovićevo slikarstvo kao krik, vapaj, lament nad ne samo ovim vremenom, o kome ezoterik i Nobelovac Vilijam Batler Jelts peva: „Stvari se ruše, centar ne drži više, anarhija je provalila svetom”.

Na prvi pogled i na novim ostvarenjima ovog mladog majstora naslikane su glave, likovi i ličnosti, lica i tela, ali je reč i o nečemu neuporedivo dubljem, što se krije u dubini, tami i neizvesnosti, bezdanu ili prošlosti, koju Miloš Crnjanski u knjizi posvećenoj Mikelandelu shvata i kao ponor. Dado Đurić je poslednjih godina života govorio da ima utisak da slika isto kao i na početku, samo sad usporeno i iz groba. Četković posmatrača vraća u ta granična stanja svesti i podsvesti, glava je samo povod, kao najmističniji deo tela (u teologiji postoji mistika Hristove glave a u ikonografiji teme Veronikinog ubrusa i Nerukotvorenog obraza). Ovaj

stvaralac se upućuje prema suštinskom, ka središtu, glavi, ne ispitujući samo šta je ona danas kroz vreme, u umetnosti, stvarnosti i duhovnosti, već traži njen smisao i u vekovima unazad. Njegove glave izražajne su do krajnosti, kao likovni paroksizmi, slikar ide i izvan stvarnosti pa i van (post)moderne umetnosti, gestika njegovih lica seže do univerzalnog i kosmičkog. Izdvaja se iz sadašnje kakofonije likovnog besmisla, iz vizuelne piktoreje planktonske umetnosti koju po ideji konceptualnih umetnika svi treba da stvaraju, pa je zato i nema, beži iz poludelog planetarnog jezika slike. U tome, međutim, ne teži eufoniji, svoj sklad ne pronalazi u harmoniji i površnoj lepoti, već u drami, u koju je ogrezao, izvlačeći iz nje katarzu kao preobražaj i inicijaciju. Njegove slike celovite su i monolitne a umetnik smelo u njih unosi i estetiku ružnog, jer zna da je ona druga strana istine i životna celina. Njegova vera u čistu likovnost tvrda je i skupocena, možda i ratnička, jer postoje duhovni ratnici; on bi da slikarstvo vrati na predmoderne duhovne izvore, ma koliko se naizgled služio modernim ekspresionističkim likovnim jezikom i bio u dosluhu sa jaucima Edvarda Munka. U svom vrlom neotradicionalizmu Četković paradoksalno koristi i savremena likovna rešenja, od apstrakcije do *dripping-a* Njujorške škole apstraktnog ekspresionizma, jer razne likovne natruhe mogu da uđu u monolitni, čisto i čvrsto utemeljen umetnički jezik.

Stvaralaštvo ovog posvećenika likovno je odlično postavljeno i onda kada prikazuje svetove koji se ruše, figure u pokretu, zamahu, patnji do truljenja i životnoj drami. Ima na tim ostvarenjima mnogo od estetike čudovišnog, drage nekim od najboljih evropskih slikara, od gotskih do crnogorskih, ima tu glasova iz tame, leleka zubatog vremena. Umetnik kao da slika mahnito, kao da mu je svaka slika poslednja, proročka, gonjen svojom fortunom, ali na tim radovima ima i finih, tananih prelaza, lazurnih podslikavanja i suptilnih nabojevanja pravog znalca likovne materije.

Njegovo je delo potpuno lišeno naracije, po čemu je moderno ali i suštastveno, kako bi najveći srpski stručnjak za modernu umetnosti Lazar Trifunović rekao, on se odmah, bez okolišanja, baca u epicentar problema.

Goran Ćetković u svetu posustalom od besmisla, koji se duhovno koči i umrtvljuje, riče kao lav u pustinji duha, njegovi likovni urlici paraju tišinu potrošačkog, utilitarnog sveta planetarne žabokrečine, i možda, kako bi vladika Nikolaj Velimirović rekao, vapiju ka Bogu. Ne možemo, međutim, tvrditi da je ovo grandelokventno i grčevito slikarstvo (Andre Breton je rekao: Slikarstvo će biti grčevito ili ga neće biti) posvećeno samo današnjem čoveku, time bismo ga bespotrebno ograničili i umanjili. Veliki medialni slikar Milovan Vidak tvrdio je da će poverovati u to da se čovek izmenio kada mu bude video pupak deset santimetara gore. Dovoljno je u tom smislu pročitati staroegipatske potresne ispovesti, lamente, jadikovke nad poslednjim vremenom koje je zadesilo starovekovnog pisca, kako sada vidimo, možda goreg i tragičnijeg od našeg. Ćetković nije samo slikar sadašnjeg usuda, već svekolikog ljudskog, inače bi njegovo slikarstvo bilo kratkog dometa. On se ne obraća samo ovovremenom biću, ugroženoj ljudskosti, već i prošlom, svakom čoveku, od prvog do poslednjeg, toliko ima snage na njegovim slikama. Na njima je, međutim, sve samo u skladu sa onim što je izrekao Nebojša Pajkić: „Od Adama sve je pad”.

Dejan Đorić
likovni kritičar